

DIN ACTIVITATEA PARTIDULUI NAȚIONAL-POPULAR ÎN BANAT LA MIJLOCUL ANULUI 1946

Radu Păiușan*

Cuvinte cheie: Partidul Național Popular, pro-comunist, activitate, Banat
Mots-clé: Parti National-Populaire, pro-communiste, activité, Banat

La doar câteva luni după constituirea Partidului Național-Popular, acesta și-a extins masiv activitatea și în Banat¹. Dar existau și probleme, mai ales în raport cu Comisia Aliată de Control². Acest lucru se întâmpla și în cadrul organizației național-populare din Jimbolia care, printr-o adresă, întreba Comitetul Județean ce atitudine să ia față de decizia acesteia cu privire la restituirea bunurilor absenteiștilor germani plecați în toamna anului 1944, odată cu retragerea trupelor naziste și care, atunci, se înapoiau în România.

O altă problemă o constituia și faptul că, în localitate existând mai mulți membri ai P.C.R. și P.S.D., hotărârile erau luate doar de către aceste partide, de către Apărarea Patriotică și de către Madosz³.

Și în județul bănățean Severin organizarea național-popularilor începea să dea roade. Aici, în data de 10 iunie, a avut loc ședința de constituire a Comitetului Județean al P.N.P.-ului. În cadrul ședinței a fost ales ca președinte Victor Ungar, vicepreședinți: dr. Mihail Feneșan, șeful plășii Caran-

* Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, bd. Vasile Pârvan, nr. 4, e-mail: rpaiusan@litere.uvt.ro.

¹ Radu Păiușan, *Aspecte ale constituirii Partidului Național-Popular în Banat la începutul anului 1946*, în *SIB*, XXXIV, 2010, p. 118-130; Idem, *Noi aspecte ale activității Partidului Național-Popular în Banat în anul 1946*, în *Banatica*, 21, 2011, p. 427-443; Idem, *Din istoricul activității Partidului Național-Popular în Banat în anul 1946*, în *AnB* (S.N.), XIX, 2011, p. 493-501.

² Eusebiu-Marcel Narai, *Viața economică și socială în județele Caraș și Severin (1944-1948) (I)*, Timișoara, 2010, p. 97, 99-101, 103, 105-112, 114-115.

³ Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale, fond *Comitetul Județean Timiș-Torontal al Partidului Național-Popular*, d. 2/1946, f. 73 (în continuare SJTAN).

sebeș, dr. Aladar Körösi și Romulus Domșa, secretar general Nicolae Popa și, ca secretari adjuncți, dr. Ioan Planchitiu și Aurel Stoiță, iar în funcția de casier Ioan Lăzărescu⁴.

În județul Timiș-Torontal național-popularii au câștigat noi membri marcanți, printre care și generalul D. N. Constantinescu, care a și fost cooptat în Comitetul Județean al organizației și a fost ales ca președinte al organizației municipale Timișoara. La această alegere a participat și Ion Velescu din partea C.C. al P.N.P.⁵.

Dar, în același timp, au existat și probleme cu Uniunea Populară Maghiară, fost Madosz. În acest sens, colonelul Dinculescu, delegatul plășii Ciacova, releva în ședința Comitetului Județean Timiș-Torontal al P.N.P. din 15 iunie, că existau unele fricțiuni în activitatea politică a partidelor din Frontul Național-Democrat, pe care le cauza U.P.M.-ul printr-o atitudine de șovinism extrem de jignitoare atât la adresa național-popularilor, cât și la adresa populației românești, în general⁶.

Același lucru era semnalat și de către Sabin Toduțiu, președintele plășii Jimbolia⁷, care declara că întâmpina aceleași greutăți din partea U.P.M.-ului ca și în plasa Ciacova. La declarațiile lui Niculescu și Toduțiu s-a raliat și Mihail Buțu, delegatul plășii Recaș, unde U.P.M.-ul avea aceeași atitudine⁸.

Dar organizația național-populară din județul Timiș-Torontal continua să aibă și nerealizări, mai ales în problemele de natură organizatorică. Astfel, din raportul plășii Lipova, susținut în cadrul aceleiași ședințe de către colonelul Mihai Boulescu, rezulta că organizația național-populară nu avea decât 35 de membri înscriși în orașul Lipova, în restul plășii nefiind organizată nicio comună, din cauză că, nu cu mult timp înainte, a fost constituit comitetul local al P.N.P. din oraș⁹.

Existau fricțiuni și între organizația național-populară din Timiș-Torontal și Frontul Plugarilor. Aceasta, deși în data de 16 iunie 1946 s-a

⁴ Idem, d. 3/1946, f. 178.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, f. 180.

⁷ Despre activitatea național-popularilor în plasa Jimbolia vezi și Radu Păiușan, *Aspecte noi despre activitatea Partidului Național-Popular din Banat în anul 1946*, în *Oameni de seamă ai Banatului*, coord. Tiberiu Ciobanu, Aurel Turcuș și Vasile Barbu, Uzdin (Serbia), Timișoara (România), 2012, p. 85-86.

⁸ SJTAN, fond *Comitetul Județean Timiș-Torontal al Partidului Național-Popular*, d. 3/1946, f. 181.

⁹ *Ibidem*, f. 182.

desfășurat la Timișoara o mare adunare populară a acestui partid, la care a participat și Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri și al Frontului Plugarilor, și Romulus Zăroni, ministru al Agriculturii. Aceștia veniseră la Timișoara în scop propagandistic, sub pretextul distribuirii titlurilor de proprietate, ca urmare a reformei agrare decretate în martie 1945¹⁰.

Acest lucru rezultă și dintr-o adresă a Frontului Plugarilor din Timiș-Torontal către Comitetul Județean al P.N.P.-ului, în care se afirma că organizația frontistă din comuna Hitiaș a înaintat o cerere prin care se reclama că reprezentantul național-popularilor în Consiliul Politic al comunei nu colabora sincer cu Frontul Plugarilor. Aceasta, deoarece reprezentantul național-popularilor provoca scandal aproape în fiecare ședință, acuzându-l pe primar de diverse chestiuni de ordin administrativ fără nicio importanță. Se mai afirma, în plângere, că din cauza acestor neînțelegeri, toți țărani se îndepărtau de organizația frontistă, vorbindu-i de rău¹¹.

Conform rapoartelor notarilor din unele comune ale județului Timiș-Torontal, numărul membrilor Blocului Partidelor Democratice și aliaților săi se prezenta astfel, în lunile iunie-iulie 1946¹²:

Comuna	P.N.L.- Tătărescu	P.S.D.	P.C.R.	Fr. Plug.	P.N.P.	U.P.M.	Uniunea Antifascistă Slavă
Opațița	150	43	20	105	5	-	-
Ofsenița	-	60	15	32	-	-	-
Omorul Mare (azi Rovinița Mare)	38	20	36	40	-	220	-
Partoș	24	-	4	120	-	150	-
Gaiul Mic	19	-	15	50	-	-	-
Dejan	-	-	83	41	2	240	10
Omorul Mic (azi Rovinița Mică)	15	30	4	12	-	-	-
Banloc	10	-	8	115	-	-	-
Soca	-	-	406	45	-	-	-

¹⁰ Idem, fond *Prefectura județului Timiș-Torontal*, d. 7/1946, f. 70-71.

¹¹ Idem, fond *Comitetul Județean Timiș-Torontal al P.N.P.*, d. 6/1946, f. 143.

¹² *Ibidem*, f. 154-163.

Analizând acest tabel, observăm că reprezentarea cea mai bună o avea P.C.R.-ul și, abia apoi, Frontul Plugarilor, iar cea mai slabă P.N.P.-ul și Uniunea Antifascistă Slavă. După naționalități, în localitățile românești și sârbești, cel mai bine era reprezentat P.C.R.-ul, iar în cele cu populație maghiară – U.P.M.-ul.

Între timp, avusese loc, pe 7 iunie, Conferința Județeană a organizației național-populare din Timiș-Torontal, conferință la care au fost prezenți și prefectul Valeriu Novacu, și Velescu, din partea C.C. al P.N.P. În intervenția sa din cadrul conferinței, generalul Teodor Șerb, președintele organizației național-populare județene, l-a prezentat pe noul membru al partidului, generalul D. N. Constantinescu, care a și fost cooptat în Comitetul Județean, încredințându-i-se organizarea partidului în municipiul Timișoara.

Este interesantă intervenția avocatului Nicolae T. Ionescu, membru în Comitetul Județean al P.N.P., care a prezentat ce reprezintă B.P.D.-ul și care vor fi relațiile dintre partidele din cadrul acestuia. Avocatul Ionescu arăta că „programul cuprins în Platforma B.P.D. este un program de compromis al tuturor partidelor care au înțeles să se unească în aceste vremuri tulburi pentru viitorul țării noastre. Toate partidele își mențin programul propriu pentru viitor, când problemele mari care se pun astăzi statului român vor fi soluționate”¹³.

O altă problemă care se punea în fața nou-înființatului partid era cea a existenței, și din rândurile sale, a unor demnitari la nivel județean. Aceștia erau doar din rândurile a trei partide care aveau organizații mai vechi în județul Timiș-Torontal: P.C.R., P.S.D. și P.N.L.-Tătărescu. Acesta din urmă revendica și funcția de prefect al județului, pe care o deținea P.N.P.-ul. În consecință, național-popularii din Timiș-Torontal rămân cu problema demnitarilor din județ și din municipiul Timișoara nerezolvată. Problema s-a discutat în ședința din 17 iunie 1946 a Comitetului Județean al partidului.

Referindu-se la cazul prefectului, dr. Valeriu Novacu, care era și vicepreședinte al Comitetului Județean Timiș-Torontal al P.N.P., arăta că situația acestuia a fost discutată recent în prezența ministrului Vlădescu-Răcoasa, care era membru al C.C. al P.N.P. și în Biroul Județean al partidului, și în Consiliul Politic al județului.

Se arăta că în Biroul Județean Timiș-Torontal al P.N.P., unii membri, ca avocatul Nicolae T. Ionescu și profesorul Vichente Ardelean, care era

¹³ *Banatul*, Timișoara, anul II, nr. 125, 10 iunie 1946, p. 3.

secretarul general al organizației național-populare din județ, au criticat pe prefectul dr. Valeriu Novacu pentru că nu era popular în județ și că nu făcea destulă politică de partid, susținând mai mult P.C.R.-ul, al cărui membru și era, de fapt, și Tineretul Progresist din B.P.D. Dar în Consiliul Politic Județean, cu excepția P.N.L.-Tătărescu, toate partidele, inclusiv U.P.M.-ul, care nu făcea parte din această structură politică, au fost de acord că prefectul Valeriu Novacu corespundea funcției pe care o ocupa. Singur P.N.L.-Tătărescu s-a exprimat împotriva prefectului, revendicând – pentru sine – funcția respectivă, arătând că a făcut în acest sens demersuri la București. Dar organizația național-populară din județul Timiș-Torontal continua să-l susțină pe Valeriu Novacu pentru funcția de prefect, considerându-l o persoană cultă, autoritară și cu merite în mișcarea democratică a țării. Susținerea mai provenea și din faptul că acesta își luase angajamentul în fața ministrului Vlădescu-Răcoasa, membru în Biroul Central din București al P.N.P., că va asigura reușita alegerilor și că va servi, mai mult ca până atunci, interesele partidului. În consecință, Biroul Județean Timiș-Torontal al P.N.P., în prezența delegatului de la București, a acceptat ca dr. Valeriu Novacu să rămână mai departe în funcția pe care o deținea.

Conducerea organizației național-populare din județ era însă informată că au fost făcute noi demersuri la București de către unele organizații locale ale unor partide din B.P.D., ca prefectul Novacu să fie înlocuit, iar postul să fie atribuit organizației locale a P.N.L.-Tătărescu¹⁴.

Drept urmare, organizația național-populară din județ reafirma că se opune în mod categoric ca locul de prefect să fie dat unui alt partid. Se afirma că organizația național-populară din Timiș-Torontal, la cererile altor partide din F.N.D. și, apoi, B.P.D., a acceptat ca prefectul Novacu să fie menținut mai departe în funcție, chiar dacă nu era prea popular în partid, tocmai pentru a nu pierde acest loc. Se mai arăta că, dacă totuși C.C. al P.N.P. ar hotărî înlocuirea prefectului, atunci noul prefect trebuia să fie membru al P.N.P., organizația din Timiș-Torontal fiind în măsură să propună oricând două-trei persoane care ar fi putut conduce, în condiții bune și cu succes, prefectura județului¹⁵.

Prezentând demnitarii județului și municipiului, Comitetul organizației național-populare din Timiș-Torontal le acorda și calificative. Demnitarii prezentați erau: dr. Valeriu Novacu – prefect, fără calificativ; dr. Silviu

¹⁴ SJTAN, fond *Comitetul Județean Timiș-Torontal al P.N.P.*, d. 2/1946, f. 59.

¹⁵ *Ibidem*, f. 60.

Pepelea – subprefect, cu calificativul bine; dr. Ion Petric – primarul municipiului Timișoara, membru al P.S.D., calificativ bine; dr. Nicolae Grivu - viceprimar, P.N.L.-Tătărescu, calificativ bine; Ilie Rada – viceprimar, membru al P.C.R., calificativ bine; dr. Nicolae Table¹⁶ - directorul Camerei de Comerț și Industrie din Timișoara, calificativ bine¹⁷.

Pentru unele funcții și demnități în județul Timiș-Torontal și municipiul Timișoara avea și Comitetul Județean al național-popularilor unele propuneri. Una dintre acestea se referea la administratorii de supraveghere a unor întreprinderi din Timișoara și județ. Național-popularii arătau că în municipiul de reședință și în județ existau aproximativ 460 de întreprinderi de tot felul, cărora le-au fost numiți administratori de supraveghere de către Ministerul Industriei și Comerțului. Dintre aceștia, 440 erau membri ai P.N.L.-Tătărescu și numai 20 făceau parte din alte partide, P.N.P.-ul neavând nici un asemenea post. Dar, având în vedere că numirea în astfel de posturi era un loc bun pentru câștigarea de membri pentru partid, prin propaganda pe care administratorii o puteau face printre funcționarii din întreprinderi și având în vedere că aceștia, prin cedarea unei părți din onorariul lor, puteau crește considerabil veniturile partidului, organizația național-populară din Timiș-Torontal a solicitat, cu toată insistența ca, din cele 460 de posturi de administratori de supraveghere, cel puțin 50 să fie membri ai P.N.P.-ului. Întreprinderile care ar fi urmat să fie atribuite național-popularilor trebuiau să fie trase la sorți sau să fie desemnate prin înțelegere între organizațiile județene ale P.N.L.-Tătărescu și ale P.N.P.-ului.

O altă propunere a organizației național-populare din Timiș-Torontal era ca reprezentanții acesteia să fie prezenți și în Comisia pentru administrarea și supravegherea bunurilor inamice (C.A.S.B.I.). Posturile de administrator sau controlor în aceste instituții, se arăta în propunerea național-popularilor, erau deținute – aproape în exclusivitate – de membri ai P.C.R. și P.S.D. Solicitarea național-popularilor din Timiș-Torontal era ca și ei să fie numiți, într-o proporție echitabilă, în astfel de posturi¹⁸.

În același sens, național-popularii vizau și alte posturi de conducere din Timișoara și din județ. Era vizat postul de director al Oficiului Economic, al cărui ocupant – inginerul Mircea Borza, de altfel membru al P.C.R.

¹⁶ Pentru activitatea politică a acestuia, ca membru al P.N.L.-Tătărescu, vezi și Nicolae Mirescu, *Solii țărănimii*, în *Vieața bănățeană*, Timișoara, anul I, seria a II-a, nr. 77, 4 iulie 1946, p. 1.

¹⁷ SJTAN, fond *Comitetul Județean Timiș-Torontal al P.N.P.*, d. 2/1946, f. 59.

¹⁸ *Ibidem*, f. 60.

– avea calificative slabe, fiind apreciat, de către prefectul județului ca slab organizator. B.P.D.-ul județean dorea să propună pentru postul respectiv tot un membru al P.C.R.-ului, dar propunerea nu a fost soluționată și național-popularii doreau să li se atribuie lor postul. Mai era vizat de către P.N.P. și postul de medic primar al județului Timiș-Torontal. Cel care deținea postul, dr. Ion Pleșa, membru al P.S.D., era calificat drept mediocru și era bănuțit de către prefect și de către alți membri ai partidului că ar fi fost reacționar. În consecință, național-popularii revendicau postul, chiar dacă nu dispuneau în acel moment de un membru potrivit, ci erau în căutarea unui medic distins care, după ce se va înregistra în P.N.P., să fie propus pentru a fi numit în funcția respectivă¹⁹.

Cu toate că partidele care făceau parte din B.P.D. erau satelite ale P.C.R.-ului, continuau să existe fricțiuni între ele. Acesta a fost și cazul plășii Vinga, reședința organizației național-populare de aici, care semnala Comitetului Județean Timiș-Torontal al partidului în data de 23 iunie că întâmpină aceleași greutăți ca și în perioada anterioară din partea Organizației Antifasciste Slave și a Uniunii Populare Maghiare, precum și a organizației locale a Frontului Plugarilor și a președintelui de plasă a comisiei de reformă agrară. Aceștia voiau înlocuirea ajutorului de primar, care era membru al organizației locale național-populare și care era de etnie bulgară. Același lucru îl semnala colonelul Atanasie Crăciunescu în plasa Periam, unde organizația P.N.P. întâmpina greutăți din partea organizațiilor P.S.D.-ului, a Frontului Plugarilor și a P.C.R.-ului²⁰.

Acestora le-a răspuns, în ședința Comitetului Județean Timiș-Torontal al P.N.P.-ului, avocatul Nicolae T. Ionescu, care afirma că, în viitor, aceste greutăți și neînțelegeri să fie raportate și depuse în scris la Comitetul Județean ca, pe baza acestora, să se facă demersurile și intervențiile necesare. În caz că se prezentau situații mai grave, să fie aduse și dovezi ca să se poată interveni și pe calea justiției. Luând cuvântul pe marginea aceleiași chestiuni, profesorul Vichente Ardelean a declarat că acestor divergențe asupra naționalismului nu trebuie să li se dea o proporție și o valoare atât de importantă, ci ele trebuiau cât mai mult atenuate, dat fiind, cum se exprima secretarul general al organizației național-populare din Timiș-Torontal, momentul crucial de atunci în care se găsea țara, adică discutarea frontierelor României la Conferința celor patru miniștri de la Paris²¹.

¹⁹ *Ibidem*, f. 61.

²⁰ *Idem*, d. 3/1946, f. 181.

²¹ *Ibidem*, f. 182.

Într-adevăr, Consiliul Miniștrilor de Externe al Aliatilor, întrunit la Paris, hotărâse – în 7 mai – că Dictatul de la Viena, prin care se cedase nord-vestul Transilvaniei, era nul și neavenit și se discutau – în continuare – problemele frontierei cu Ungaria²².

În intervenția sa, prefectul Valeriu Novacu, care era și vicepreședinte al organizației național-populare din Timiș-Torontal, arăta că interesele superioare ale țării reclamau o stare de chibzuință patriotică, întrucât erau momente grele, pe care guvernul trebuia să le treacă. Mai afirma că trebuia știut că, la crearea unei atmosfere de neîncredere între popoarele conlocuitoare - și nu între majoritate și minoritățile naționale, cum ar fi fost exprimarea normală – lucrează atât forțele reacțiunii românești, cât și cele maghiare, care căutau, după părerea sa, să creeze un nou moment de discordie pe chestiunea Ardealului²³. Aceasta deși, cum se exprimă istoriografia contemporană, ungerii au profitat – inițial – de situația lor²⁴. În continuare, în intervenția sa, Valeriu Novacu afirma că, dat fiind că aveau de îndeplinit condițiile armistițiului, precum și alte sarcini, trebuiau să fie vigilenți la activitatea lor politică și să înlăture orice agitație în chestiunea naționalităților²⁵.

În cuvântul său, avocatul Nicolae T. Ionescu, fiind însărcinat cu dezvoltarea Platformei-Program a B.P.D., este convins că fiecare îl cunoaște, cu atât mai mult cu cât el este, dacă nu identic, foarte fidel și apropiat de programul P.N.P.-ului.

În încheierea întrunirii, profesorul Vichente Ardelean a dat instrucțiuni referitoare la constituirea comitetelor locale ale P.N.P.-ului și a rugat pe delegații plășilor din județ ca să depună toate eforturile pentru ca, până la data congresului, să fie înființate organizații național-populare în toate comunele din plășile respective²⁶.

Acest lucru era imposibil de realizat datorită situației existente în teren, în acest sens primindu-se rapoarte din mai multe comune. Astfel, în comuna Breștea existau doar 4 membri ai P.N.P.-ului, din total de 434, cât avea B.P.D.-ul local. Cel mai bine era situat în această comună Frontul

²² Nicolae Mirescu, *O sentință*, în *Vieața bănățeană*, anul I, seria a II-a, nr. 57, 8 iunie 1946, p. 1.

²³ SJTAN, fond *Comitetul Județean Timiș-Torontal al P.N.P.*, d. 3/1946, f. 81.

²⁴ Armin Heinen, *Stalinizarea României, logica evenimentelor între anii 1944-1947*, în *AIIA Iași*, XLIII-XLIV, 2006-2007, p. 508.

²⁵ SJTAN, fond *Comitetul Județean Timiș-Torontal al P.N.P.*, d. 3/1946, f. 81.

²⁶ *Ibidem*.

Plugarilor, care avea 310 membri, apoi P.C.R.-ul – cu 60, P.N.L.-Tătărescu – 58 și P.S.D. – 2. În schimb, în cadrul opoziției erau 50 de membri la P.N. T.-Maniu și 30 la P.N.L.-Brătianu²⁷.

Într-o altă plasă a județului, Vinga, conform raportului președintelui organizației național-populare din plasă, în cadrul raportului putere-opoziție, opoziția deținea aproximativ 60%, iar puterea, adică B.P.D.-ul, aproximativ 40%. Situația aceasta exista, deși președintele de plasă declara că aveau concursul notarilor de plasă și, în special, al intelectualilor, în frunte cu prim-pretorul plășii. Se mai arăta în raport că țărani înstăriți stăteau în expectativă, neînscrindu-se în partide, temându-se de comunism. Erau menționați români care nu voiau să se încadreze în P.N.P., ci urmau partidele istorice²⁸, așa că național-popularii nu dispuneau – în comuna Vinga, cu majoritate bulgară – decât de 125 de membri, iar în întreaga plasă doar 900²⁹. Deci, apar și deosebiri etnice, bulgarii erau în B.P.D., iar românii urmau partidele istorice.

În alte comune din Timiș-Torontal, situația era și mai dezastruoasă pentru partidele care formau guvernul Petru Groza. În comuna Șanovița din județul Timiș-Torontal, conform raportului organizației național-populare locale, nu exista nici măcar constituit B.P.D.-ul, deoarece partidele care trebuiau să-l formeze nu se înțelegeau și aveau probleme interne. Astfel, se spunea în raport, organizația P.S.D. era în desființare, cea a Frontului Plugarilor avea membri foarte puțini, iar P.C.R.-ul avea un singur membru. În comună exista și Consiliul Politic, în care și organizația național-populară avea un delegat. Dar acest consiliu nu ținea ședințe decât atunci când voia notarul, ceea ce făcea ca treburile comunei să nu meargă prea bine³⁰.

În vederea congresului organizației național-populare din județul Timiș-Torontal a început și o acțiune de înființare de noi organizații politice. Astfel, în 20 iunie 1946 s-a constituit organizația național-populară din comuna Omor (azi Rovinița Mare, din plasa Deta), fiind ales președinte Iosif Munteanu³¹, pe 2-3 iunie s-a înființat organizația național-populară din

²⁷ Idem, d. 2/1946, f. 83.

²⁸ Vasile Rămneanțu, *Aspecte privind activitatea organizației județene Timiș-Torontal a Partidului Național-Tărănesc din anii 1944-1946 consemnate în arhivele C.N.S.A.S.*, în *Banatica*, 21, 2011, p. 463.

²⁹ SJTAN, fond *Comitetul Județean T.-T. al P.N.P.*, d. 2/1946, f. 84.

³⁰ Idem, d. 6/1946, f. 183 v.

³¹ *Ibidem*, f. 142.

comuna Checea, fiind ales președinte activ Iancu Itineanțu³². În 24 iunie a fost înființată organizația național-populară din comuna Gaiul Mic, avându-l ca președinte pe Ilie Cercega, iar vicepreședinte pe Lucian Imbroane³³.

Continuau să existe neînțelegeri sau atitudini sectare din partea unor partide din B.P.D. În comuna Șandra din județul Timiș-Torontal exista consiliu politic, dar nu exista înțelegere cu Frontul Plugarilor și P.C.R. Primarul, se arăta în procesul-verbal al ședinței din 27 iunie a național-popularilor, era de la Frontul Plugarilor și era și președintele comitetului comunal pentru aplicarea reformei agrare. În schimb, ajutorul de primar făcea parte din Frontul Plugarilor și din P.N.P. În consecință, organizația național-populară locală recomanda excluderea sa pentru că a intrat în P.N.P. din interes, și a fost și delegat în comisia de plasă pentru acceptarea germanilor³⁴.

Tot în vederea organizării congresului organizației național-populare din Timiș-Torontal, aceasta a primit, în data de 28 iunie 1946, o adresă din partea Stabilimentelor Economice ale Municipiului Timișoara (S.E.T.) prin care îi anunța că li s-a aprobat sala cinematografului „Capitol” pentru data de 30 iunie 1946. Aceasta era făcută însă sub rezerva ca, în dimineața acelei zile, sala să nu fie ocupată de către garnizoana sovietică care, în mod regulat, ocupa sala duminică între orele 8-13 cu reprezentații cinematografice pentru armata sovietică³⁵. Deci, garnizoana sovietică din Timișoara ocupa, în fiecare duminică, sala principalului cinematograful din oraș, în scop propriu, instituțiile românești neîndrăznind nici măcar să-i ceară permisiunea pentru anumite activități.

Este interesant că presiunea P.C.R.-ului asupra satelitelui său, P.N.P.-ul, nu era deocamdată prea intensă. Astfel, Comitetul de organizare a manifestației național-populare din 30 iunie 1946 recomanda ca localul unde se va ține banchetul să fie pavoazat cu următoarele lozinci: TRĂIASCĂ M.S. REGELE MIHAI I, TRĂIASCĂ P.N.P. și TRĂIASCĂ MITIȚĂ CONSTANTINESCU, președintele P.N.P.³⁶ Nu era nicio lozincă referitoare la Petru Groza, conducătorul guvernului din care făceau parte și național-popularii și nici la P.C.R. Nu era momentul ca P.C.R.-ul să iasă în față, ci își trimitea satelitul în avangardă.

³² *Ibidem*, f. 145.

³³ *Ibidem*, f. 151.

³⁴ *Ibidem*, f. 145.

³⁵ *Ibidem*, f. 185.

³⁶ *Ibidem*, f. 155.

Continuau să existe și probleme dificile sau nesoluționate în diferitele organizații național-populare din Timiș-Torontal. Una dintre acestea, conform raportului comitetului plășii Ciacova din 29 iunie 1946, era plata cotizațiilor lunare care, se afirma în raport, erau o povară neplăcută pentru membri, în general, și pentru țărani, în special³⁷.

O altă problemă pentru național-popularii din Timiș-Torontal erau necesitățile locale ale comunelor. În același raport se afirma că cetățeanul nu se uită numai la succesele politice, în mare, ale guvernului, el mai vrea începerea unei campanii, deocamdată pentru a face drumuri, asigurarea unui preț liber și bun la cereale și să li se pună la dispoziție un tren automotor pe linia Giera, unde exista numai unul și acesta era tren de cursă pentru muncitori³⁸.

Din punct de vedere organizatoric, era raportat că în plasa Ciacova aveau 12 organizații cu comitet, în cele 12 comune din câte existau în plasă. S-au ținut întruniri în trei comune în cursul lunii iunie, cu rezultate peste așteptări, pentru că cei înscriși erau oameni cu prestigiu și atrăgeau în organizare nu numai persoane, ci chiar și alte comune³⁹.

În ceea ce privea raportul de forțe în plasă, se arătau următoarele: în cadrul B.P.D.-ului, P.N.P. avea 20% și va progresa, Frontul Plugarilor – 25% și stătea pe loc, în cel mai fericit caz, P.C.R.-ul și U.P.M.-ul aveau, împreună, 20% și stăteau pe loc, P.N.L.-Tătărescu avea 15%, cu șanse de creștere și P.S.D.-ul – 20%, cu șanse de creștere în rândul populației de origine germană. În cadrul opoziției, partidele istorice aveau aproximativ 35%, restul de 35% erau neutri. Pentru B.P.D. se dădea cifra de 30%. În ceea ce privea demnitarii din plasă, pretorul era membru al P.N.P.-ului, din 16 notari – 7 erau național-populari, secretarul de plasă era membru al P.N.P.-ului, iar din cei 16 primari – 3 erau național-populari și din cei 16 ajutoari de primari – doar 2 erau național-populari⁴⁰.

Amânat fiind, pentru a fi mai bine pregătit, congresul organizației național-populare din județul Timiș-Torontal s-a desfășurat în ziua de duminică, 30 iunie 1946, în sala festivă a Prefecturii județului. La el au participat 108 delegați ai organizațiilor locale și de plăși din județ și delegați de sectoare din municipiul Timișoara. Din partea C.C. al P.N.P. din București

³⁷ *Ibidem*, f. 128.

³⁸ *Ibidem*, f. 129.

³⁹ *Ibidem*, f. 128.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 129.

au participat dr. Ion Barbu și Nicolae Zaharia. Manifestarea a început la ora 9 și prima sa sarcină a fost să aleagă comitetul și biroul județean definitive ale organizației național-populare județene care, până atunci, erau doar provizorii. După îndeplinirea acestei sarcini s-a trecut la prezentarea rapoartelor organizațiilor de plasă.

Primul a fost prezentat raportul plășii Vinga de către Iancu Jelecuteanu, președintele organizației de plasă. În raport se afirma că în plasa Vinga erau înscriși un număr de 900 de membri, din care numai în sediul de plasă 125. În plasă erau organizate și comitete locale național-populare în 5 comune. Ca activitate politică remarcabilă a fost amintită adunarea politică din comuna Vinga, din luna aprilie, la care au participat și delegați ai comitetului județean, în frunte cu dr. Valeriu Novacu, prefectul județului. Au mai fost ținute trei adunări publice în cuprinsul plășii, adunări care se afirma că au avut rezultat remarcabil și a fost organizată o serbare cultural-artistică. Se mai arăta că, în total, au fost ținute 12 conferințe publice în cadrul cărora au fost dezbătute probleme de actualitate politică. Relativ la colaborarea cu celelalte partide politice și organizații care compuneau F.N.D.-ul, apoi B.P.D.-ul, conducătorul organizației național-populare din plasa Vinga raporta că exista o înțelegere perfectă, activitatea politică fiind dusă în cel mai înalt spirit de solidaritate, totuși era necesară o propagandă mai intensă a tuturor partidelor din B.P.D., și că programul P.N.P.-ului nu era suficient de cunoscut⁴¹.

În raportul plășii Gătaia, prezentat de către preotul Paul Madincea, se afirma că, prin acest congres, organizația județeană Timiș-Torontal a P.N.P.-ului putea să stea cu cinste alături de celelalte partide din B.P.D. Preotul Madincea mai arăta că plasa Gătaia a fost considerată una dintre cele mai recalitrante plăși, crezându-se – în această plasă – că ideile mari (procomuniste) nu vor prinde din cauza dușmanilor lor, adică partidelor democratice, care nu voiau să înțeleagă imperativele vremurilor de atunci. Dar această părere, afirma raportorul, a fost spulberată prin faptul că, mergând prin satele din plasă, deși era mijlocul lucrărilor agricole, de la fondarea B.P.D.-ului și până atunci a fost suficient timpul ca, din 19 comune care formau plasa Gătaia, în 16 să existe organizații național-populare solide. În raport se face apoi apologia monarhiei, a regelui Mihai și a principiilor P.N.P.-ului: „Hotărârea eroică a tânărului nostru rege, M.S. Regele Mihai I, care a fost secondat de întreaga suflare românească cu

⁴¹ *Ibidem.*

ocazia zilei de 23 august 1944, alături de spiritul adus în viața politică de marii noștri aliați (nu începuseră încă disensiunile dintre aceștia – *n.n.*), care au promovat cauzele eliberării noastre naționale. Iată de ce pe plan intern, în programul partidului nostru este credința în viața eternă a Monarhiei Românești. Tot cu această ocazie trebuie relevată concepția de înaltă democrație manifestată de întregul popor, în frunte cu armata sa, care, în noaptea de 23 august 1944, a pășit – cu curaj și încredere – în contra dușmanilor cotropitori de la Mărășești, Oituz și Viena (este vorba de Dictatul de la Viena din 30 august 1940, prin care României i s-a luat, prin rapt, nord-vestul Transilvaniei – *n.n.*), rupând, prin sacrificiul de sânge vărsat din belșug, alături de aliații noștri firești, hotarul vremelnice impus de către dușmanii noștri. Din aceste motive poporul nostru se încadrează în acest partid, care respectă familia, biserica și datinile strămoșești și care-și iubește regele tânăr, viteaz și înțelept. Acesta este miracolul pentru care, într-un timp atât de scurt, ni s-au întins mâini și ni s-au adunat credințe în toate păturile sociale⁴².

Acest fenomen s-a răspândit, în concepția raportorului, și asupra plășii Gătaia, unde național-popularii aveau pretorul, care le-a dat concurs nelimitat, preoți, notari, învățători și, cum era firesc, majoritatea covârșitoare o forma țărănimea românească, care ar fi fost dornică de un alt climat decât realitatea care, până atunci, a fost instalată. Mai raporta că aveau membri, în plasă, și din alte naționalități, cum erau slovacii din comuna Butin care, în frunte cu preotul și învățătorul lor, s-au încadrat în P.N.P. La fel aveau membrii național-populari și în consiliile comunale, care colaborau cu ceilalți consilieri pentru binele și prosperarea neamului. Dar această pătrundere în rândurile populației le-au adus și invidia unor partide din B.P.D. Cu toate că, se arăta în raportul plășii Gătaia, până atunci au înaintat comitetului județean 514 adeziuni și se afirma că le va fi suficient timpul până la alegeri să-și ducă sarcina la bun sfârșit, dovedind dușmanilor lor că ei erau aceia care reprezentau năzuințele de mai bine ale țării⁴³.

Din raportul plășii Ciacova, prezentat de colonelul Teodor Dinculescu, rezulta că, din punct de vedere organizatoric, din cele 14 comune ale plășii, 12 aveau organizații național-populare. Numărul simpatizanților în plasă era estimat la 1.500-2.000 de persoane, dar membrii înscriși pe profesii erau: 225 de plugari, 36 de funcționari, 20 de meseriași, 4 comercianți și 25 casnici.

⁴² Idem, d. 2/1946, f. 60-61.

⁴³ *Ibidem*, f. 61.

Referitor la comitetele B.P.D. și consiliile politice, se afirma că funcționau bine, dar se recunoștea că nu aveau ședințe în mod regulat.

Raportul forțelor politice din B.P.D. era: P.N.P. avea 20% din membri și se afla în progres, Frontul Plugarilor – 25% și stătea pe loc, P.C.R. – 20% și stătea pe loc, P.N.L.-Tătărescu – 15%, cu șanse de creștere și P.S.D. – 20%, cu șanse de creștere în cadrul germanilor.

Raportorul afirma că singurul partid care era cu oarecare șanse de creștere era P.N.P.-ul, pentru că programul acestuia și oamenii care-l conduc și-l încadrează, ca o garanție specifică a plășii Ciacova, că cei propuși de ei la alegerile de plasă să rămână bine aleși și să pună greutatea sa în serviciul plășii și organizării.

Președintele comitetului organizației național-populare din plasă recunoștea că opoziția, adică partidele istorice, aveau majoritatea membrilor, adică aproximativ 35%, B.P.D.-ul avea 30%, iar neutrii erau 35%. Raportul mai reliefa membrii organizației național-populare care ocupau demnități în plasă, adică pretorul plășii și secretarul de plasă, 7 notari din cei 16 câți erau în plasă, și 3 primari din cei 16 câți erau în funcțiune.

Mai sunt prezentate și necesitățile plășii Ciacova, adică să se refacă drumurile dintre centrul de plasă și Jebel, și dintre Jebel și Ghilad, care erau impracticabile. Mai era necesar să se pună un tren automotor pe linia Timișoara-Jebel-Ciacova-Giera, în lipsa căruia comunicarea între plasă și reședința județului era foarte îngreunată⁴⁴.

Mai existau însă și plăși în curs de organizare, cum era plasa Giulvăz, conform raportului profesorului Livezeanu⁴⁵.

A urmat raportul Secției de Presă și Propagandă, care a fost prezentat de către Nicolae Ionescu-Papastelatu, secretarul acesteia. Conform afirmațiilor acestuia, secția a luat ființă în cadrul organizației național-populare din județul Timiș-Torontal în data de 20 ianuarie 1946, deci chiar în timpul congresului de constituire a P.N.P. din Timiș-Torontal. Scopul acestei secții înființate în orașul Timișoara a fost, pentru început, răspândirea în cadrul păturii mijlocii a propagandei național-populare⁴⁶.

Schema propagandei național-populare a fost făcută după următorul plan: 1. propaganda pe calea tipăriturilor; 2. prin ziare; 3. prin pancarte, afișe mari și mici; 4. prin răspândirea de fluturași; 5. prin adunări publice la

⁴⁴ *Ibidem*, f. 62.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 63.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 64.

orașe și sate; 6. prin întruniri, la Timișoara, a funcționarilor și comercianților, prin viu grai, de la om la om, în diferite ocazii.

Măsurile de eficientizare: 1. prin conferințe, adică cercuri de studii, cu medici, avocați, meseriași, profesori etc.; 2. prin ziarul propriu și care, după cum se știe, nu l-am putut obține până în prezent; 3. prin radio; 4. organizarea de diferite serbări culturale sau distractive; 5. piese de teatru și festivaluri.

Ca realizări erau raportate: 1. Răspândirea în municipiul Timișoara și în sate a unui număr de 2.600 de afișe mari și mici cu programul P.N.P.-ului. 2. Au fost răspândiți, în public, aproximativ 10.000 de fluturași, cu diferite lozinci scoase din programul P.N.P.-ului. 3. S-au organizat în Timișoara două adunări publice la care au luat parte funcționari publici și particulari, comercianți, industriași și cetățeni care simpatizau cu național-popularii. 4. Au fost organizate mari întruniri publice în centrele de plasă, ca în Ciacova – de două ori, Gătaia, Ghilad, Comloșu Mare⁴⁷, Vinga, Orțișoara, Lipova, Periam și în comunele Felnac, Cărpiniș, Checea, Recaș, Lenauheim și Grabaț. Se afirma că, în total, au fost ținute 11 adunări publice în centrele de plasă și 8 în comune⁴⁸. La Timișoara au fost organizate adunări săptămânale cu membrii P.N.P.-ului la sediul partidului din str. Vasile Alecsandri nr. 7. A fost organizată comemorarea lui Nicolae Bălcescu la Palatul Cultural din Timișoara și au fost organizate echipe de propagandă care au avut misiunea de a răspândi programul partidului.

Secretarul secției mai arăta că, neavând ziar propriu, au fost publicate în jurnalul *Banatul* 28 de articole politice, 70 de articole diverse, tot cu caracter politic, 18 corespondențe privind adunările publice în județ și în ziarul central al partidului, *Națiunea*.

Numeric, se arăta că Secția de Propagandă și Presă a putut aduna, sub drapelul P.N.P.-ului, un număr de aproximativ 4.000 de simpatizanți și 1.800 de membri înscriși⁴⁹.

Concluzionând, putem afirma că Partidul Național-Popular, deși era un satelit al P.C.R.-ului, nu era supus total acestuia. Național-popularii își permiteau chiar să arate neînțelegerile existente în cadrul Blocului Partidelor Democratice și chiar să le critice, inclusiv P.C.R.-ul. Unii dintre

⁴⁷ Pentru aceasta vezi și Ioan Olărescu, *Comloșu Mare și Lunga: repere istorice: oameni care au fost*, Timișoara, 2001, p. 5-30.

⁴⁸ SJTAN, fond *Comitetul Județean Timiș-Torontal al P.N.P.*, d. 2/1946, f. 63.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 64.

aceștia se pronunțau, în continuare, pentru valorile tradiționale românești: biserică, monarhie constituțională, armată, familie și naționalitate. P.C.R.-ul nu-și permitea, încă, să conducă vizibil societatea românească, ci continua să acționeze prin interpuși, printre care și Partidul Național-Popular.

L'ACTIVITÉ DU PARTI NATIONAL-POPULAIRE DU BANAT AU MILIEU DE L'ANNÉE 1946

Résumé

Le Parti National-Populaire s'est constitué relativement tard, après le coup d'État du 23 août 1944 et même après l'installation du gouvernement pro-communiste conduit par P. Groza.

En conquérant le pouvoir, les communistes ont devenu conscients de la nécessité d'organiser, en formations politiques fidèles, beaucoup de segments de la société roumaine. On peut mentionner les soi-disants couches moyennes: les industriels, les commerçants, les artisans-patrons, les fonctionnaires publics et particuliers etc., qui n'avaient eu aucune activité politique. À ce moment-là, les communistes se sont rendus compte qu'ils ne pouvaient éviter ou ajourner infiniment les élections parlementaires.

Toutes ces couches moyennes devaient inscrites dans un parti politique, satellite du Parti Communiste Roumain. Pratiquement, on ne peut parler d'un nouveau parti politique, mais la soi-disante organisation de masse dirigée par les communistes, dénommée – démagogiquement – l'Union des Patriotes, a été transformée – à l'occasion d'un grand congrès, en janvier 1946, à Bucarest – dans un parti politique (le Parti National-Populaire). Celui-ci devait désorienter une partie de la population par l'intermédiaire de l'attribut de „national”, englobée dans la titulature du parti, pour indiquer le fait que le gouvernement P. Groza comptait sur des partis authentiques, nationaux, à la différence du parti communiste, considéré comme formation politique d'importation.

C'est pourquoi au début, dans l'année 1946, le Parti Communiste Roumain ne s'est pas impliqué visiblement dans l'activité du nouveau parti, mais seulement par l'intermédiaire des quelques-uns de ses membres infiltrés dans le Parti National-Populaire.